

ĐURO BASLER KAO KONZERVATOR

Đuro Basler kao čovjek širokih interesa na znanstvenom području djelovao je i kao konzervator. U biti to je njegova prva djelatnost kojom se bavio na početku plodne znanstvene karijere. Treba imati u vidu da je prije početka Drugoga svjetskog rata dvije godine studirao arhitekturu u Zagrebu, što je svakako ostavilo traga u njegovu kasnijem radu i interesu za arhitekturu, ne samo pretpovijesnu i antičku, već i srednjovjekovnu. Kao konzervator radio je u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode u Sarajevu od 1950. do 1959. god. Zavod je bio smješten u samoj zgradi Zemaljskoga muzeja, što je Baslera poticalo da se uz konzervatorske poslove bavi i arheološkim istraživanjima.

Basler kao konzervator obišao je i prokrstario mnoge predjele i lokalitete diljem BiH. Dosta je pročitati samo sumarna izvješća u *Našim starinama*, godišnjaku Zemaljskoga zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti N. R. BiH, kako se u početku Zavod zvao, pa da se vodi kamo i kuda je sve hodio i brodio neumorni istraživač Đuro. Iz tih obilazaka i rekognisciranja terena nastala je opsežna topografska građa (Ivanjsko polje, Ukrina, Kreševo, Kiseljak, Fojnica, Kalinovik, dolina Neretve i dr.), koja je dijelom publicirana, najviše u natuknicama *Arheološkoga leksikona BiH*, ali se dio zacijelo morao nalaziti u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture BiH, čija nam sudbina građe u ovom trenutku nije poznata.

Prvi značajni konzervatorski rad Đure Baslera bio je 1951.-1954. na konzervaciji Mogorjela.¹ U svojem izvješću o radu na Mogorjelu Basler opisuje Patschev rad, koji je primijenio u konzervaciji zidova originalan

---

¹ "Konzervatorski zahvat na Mogorjelu", *Naše starine*, I., Sarajevo, 1953., str. 145-150.

stil: naime, pokrio je zidove pločama po uzoru na kućni krov. Oko objekta zasađeni su čempresi, koji su štitili zidove od žege i vlage poput klimatskoga regulatora. Međutim, zub vremena, a posebice neodgovorni posjetitelji i djeca, oštećivali su i urušavali vršne ploče na zidovima, pa je objekt početkom pedesetih godina bio zapušten i oštećen. Izvršeni su popravci oštećenih zidova kamenim pločama, te zidovi na kojima je došlo do oštećenja opeka. Basler se zalagao da se u zaštiti Mogorjela zadrži isti stil koji je primjenjivao Carl Patsch, jer se pokazao najprikladnijim i najdugotrajnijim. Baslerova je zasluga što se dijelom konzerviralo starokršćanske bazilike na Mogorjelu, makar i s oskudnim ulomcima i nalazima, koje je Patsch bio potpuno zanemario.²

U selu Oborcima u blizini Donjega Vakufa, na lokalitetu Crkvine, slučajno su 1956. god. pronađeni ostaci ranokršćanske bazilike. Zavod za zaštitu spomenika kulture organizirao je pod Baslerovim vodstvom iskapanje ostataka bazilike, a nakon toga njezinu konzervaciju. U izvješću o radu na iskapanju i konzerviranju bazilike Basler je analizirao sve topografske i klimatološke elemente i onda se odlučio za prikladne materijale i tehnologiju zaštite. Izbjegao je sadnju zelenila na samom lokalitetu, a za vezanje zidova upotrijebio je cementno mlijeko i žbukanje spojnice.³

Ostaci banjškoga kompleksa na Ilidži dijelom su otkopani još 1893. god. u doba austro-ugarske uprave. Arheološki radovi nastavljeni su početkom 1950. god. Istodobno s iskapanjima angažiran je Zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode da pod Baslerovim vodstvom vrši konzervaciju građevinskih ostataka. Upravo na tom primjeru vidi se da iz Đure Baslera progovara i istraživač i zaštitar. On, naime, kaže: “Arheolog i konzervator treba, prema tome, da u najužoj suradnji dešifriraju detalje, onako kako se oni pojavljuju iz zemlje, i da parcijalno rješavaju probleme zaštite, imajući dakako u vidu sve eventualnosti koje mogu sa sobom da donesu buduća iskopavanja.” Basler je i ovdje analizirao sve klimatološke čimbenike i utjecaje atmosferilija na iskopine. Posebice je pomnju posvećivao strujanjima zraka, jačini vjetrova, te drenaži snijega i kišnice. Kod konzerviranja rimske Ilidže (*Coloniae Aquae S.*, možda *Sulphuricae*, kako se spominje u jednom natpisu) vodio je pomnju i na estetiku i atraktivnost samoga lokaliteta.⁴

---

² “Bazilike na Mogorjelu”, *Naše starine*, V., Sarajevo, 1958., str. 45-62.

³ “Bazilika u Oborcima”, *Naše starine*, VIII., Sarajevo, 1960., str. 59-72.

⁴ “Ruševine zgrade iz rimskoga doba na Ilidži kao konzervatorski problem”, *Naše starine*, VI., Sarajevo, 1959., str. 167-172.

Đuro Basler vodio je konzervaciju više srednjovjekovnih gradova u Bosni. Među prvima 1954. god. bio je grad Srebrenik, nekad stolno mjesto župe Usore, na sredini puta između Maglaja i Zvornika. Investitor zahvata bio je Narodni odbor u Tuzli, čija je želja bila da grad bude uređen kao izletišta za đake i građane. Srebrenik je dotad očuvan u više odvojenih objekata, pa se konzerviralo one najmarkantnije, kao što su ulazna kula, obor, cisterna, glavna kula i dvije zgrade, jedna u objektu i jedna izvan njega. Basler opisuje pojedine faze konzervacije na Srebreniku, zadržavši se posebno na vezivnim materijalima koji su upotrijebljeni na sanaciji zidova.⁵

Jedan konzervatorski zahvat izvršen je i na zidinama grad Jajca. Basler je konkretno vodio konzervaciju južnoga zida jajačke tvrđave, gdje se nalazi čuveni kraljevski portal. Njezin zid bio je oštećen zadnji put 1851. god. kada je grad gađao topovima Omer-paša Latas.⁶

Basler je vodio također konzervatorske radove na srednjovjekovnim gradovima u Doboju, Doboru, Tešnju, Ključu na Sani, Vranduku i Ostrošcu kod Cazina.⁷

---

⁵ "Stari grad Srebrenik i problem njegove konzervacije", *Naše starine*, IV., Sarajevo, 1957., str. 119-131.

⁶ "Konzervacija južnog zida tvrđave u Jajcu", *Naše starine*, VI., Sarajevo, 1959., str. 121-134.; "Sjeverni dio gradskih utvrda u Jajcu", *Naše starine*, XI., Sarajevo, 1967., str. 51-57.

⁷ A. BENAC, "In memoriam dr. Đuro Basler", *Glasnik zemaljskoga muzeja BiH*, svz. 45, Sarajevo, 1990., str. 8.